

УДК 94 (477.83/.86): 328.1/.3

ПЕРШИЙ ПАРЛАМЕНТСЬКИЙ ДОСВІД РУСИНІВ-УКРАЇНЦІВ ГАЛИЧИНИ В АВСТРІЙСЬКОМУ ПАРЛАМЕНТІ (1848–1849 рр.)**Дмитро КАВАЦІЮК**

Державний вищий навчальний заклад
“Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”,
кафедра історії України і методики викладання історії,
вул. Шевченка 57, 76018, Івано-Франківськ, Україна
e-mail: dmytro_kawazjuk@ukr.net
DOI: 10.15330/gal.32.33-40
ORCID: 0000-0002-1392-4523

“Весна народів” сприяла активізації українського національного руху в Галичині. Скликання парламенту та система проведення виборів формували політичну свідомість не тільки в середовищі інтелігенції, але й мало-освіченого селянства. Протягом другої половини XIX ст. цілий ряд українських діячів набирався досвіду державного будівництва, акумулювали знання і використали їх після проголошення ЗУНР. Стаття присвячена діяльності українських послів в австрійському парламенті 1848–1849 рр. Автор охарактеризував проведення виборів до рейхстагу в Галичині в умовах революційних подій в Австрійській імперії, особливу увагу приділив аналізу позицій русинів-українців у парламенті щодо умов скасування панщини. Зроблено спробу визначити кількісний і персональний склад українського парламентського представництва та його соціальну структуру. Також проаналізовано боротьбу за поділ Галичини на дві провінції та співпрацю українських послів з іншими депутатами рейхстагу.

Ключові слова: рейхстаг, Галичина, посол, вибори, русини-українці, парламент.

Протягом першої половини XIX ст. дедалі більш популярними в середовищі різних національних рухів Центрально-Східної Європи стали гасла Великої французької революції – свобода, рівність, братерство (Liberté, Égalité, Fraternité). Зважаючи на лібералізм цих ідей, управління державою повинно було здійснюватися із залученням великої кількості населення до політичного процесу, насамперед через проведення виборів до представницьких органів і здійснення конституційних реформ¹.

У багатонаціональній Австрійській імперії, крім лібералізму, поширився націоналізм – прагнення недержавних народів до незалежності. Щоправда, канцлер Клемент фон Меттерніх, займаючи згадану посаду в 1821–1848 рр. створив систему, що була покликана придушити будь-яке вільнодумство в середині держави, а пізніше в історіографії отримала назву “система Меттерніха”. Проте на середину XIX ст. Австрійська імперія, зважаючи на потуги угорського, польського і чеського національних рухів невпинно наближалася до кардинальних змін².

Одним з наслідків “весни народів” 1848–1849 рр. була поява русинів-українців під австрійської Галичини як суб’єкта політики. Скликання представницького органу (рейхстагу) в Австрійській імперії дозволило русинам-українцям використати його як плацдарм для боротьби за національно-культурні права. В українській та зарубіжній історіографії згадана проблематика вивчалася здебільшого виключно в контексті “весни народів”. Окремі моменти висвітили в своїх працях такі дослідники, як І. Кревецький, К. Левицький, О. Аркуша, Ю. Плекан, Ф. Стеблій, С. Піяй та ін. Проте обрана тема до сьогодні залишається актуальною, оскільки згадані події стали передумовами подальшого розвитку українського національно-політичного руху та створення Західно-Української Народної Республіки восени 1918 р.³

Мета статті – розкрити особливості діяльності українського представництва в рейхстазі. Виходячи з поставленої мети, поставлено наступні завдання: визначити персональний і кіль-

¹ Воцелк К. История Австрии. Культура, общество, политика. Москва : Весь Мир, 2007. С. 245–248.

² Кан С. Революция 1848 года в Австрии и Германии. Москва : Государственное учебно-педагогическое издательство, 1948. С. 35–36.

³ Історія українського парламентаризму: від допарламентських форм організації публічного життя до сьогодення / гол. ред. ради В. Литвин ; кер. авт. колективу В. Смолій. Київ : Дніпро, 2010. С. 214.

кісний склад русинів-українців в австрійському парламенті в 1848–1849 рр., дослідити основні напрямки діяльності українських депутатів та їх співпрацю з іншими членами рейхстагу.

В часи поширення на європейському континенті лібералізму і націоналізму почалося українське національне відродження в Галичині, що в перші десятиліття ХІХ ст. перебувало на науковій стадії розвитку (фаза “А” за класифікацією чеського дослідника М. Гроха) й ознаменувалося дослідженнями в галузях історії, фольклористики та мовознавства. Сучасний львівський історик Ф. Стеблій обґрунтував тезу, що середина 40-х рр. ХІХ ст. стала межею, що відділяла наукову стадію національного руху в Галичині від наступних – організаційної (культурної) та політичної. На його думку, майже одночасно з програмою Кирило-Мефодіївського братства “була сформульована соціально-економічна і політична програма українського руху в Галичині”, відбувся перехід від вирішення наукових і культурно-мовних питань до постановки соціально-економічних та політичних завдань⁴.

Ознаки постановки згаданих завдань перед провідниками українського національного руху спостерігаються вже у статті Я. Головацького “Становище русинів у Галичині”, що вийшла німецькою мовою у Ляйпцігу в червні 1846 р. під псевдонімом Гаврило Русин. Автор аргументував тезу, що подальший розвиток Австрійської імперії можливий тільки у випадку зрівняння в правах всіх народів та проведення ряду економічних реформ, між якими робився акцент на потребі скасування панщини, підтримки селянства та створення на їх основі заможного середнього класу. Однак, справжнім каталізатором переходу до організаційної стадії національного руху Галичини стала європейська демократична революція, що увійшла в історію як “весна народів”⁵.

Наприкінці лютого 1848 р. в Австрійській імперії стало відомо про революційні події у Франції та викликані нею повстання в Південній Німеччині. 3 березня лідер угорського національного руху Л. Кошут підняв повстання в Угорщині, а 13 березня 1848 р. воно вибухнуло в самій столиці імперії. Меттерніх втік в Англію, було відмінено цензуру й обіцяно проголошення конституції, революція здобула перемогу⁶. 25 квітня міністр внутрішніх справ Ф. Піллерсдорф оприлюднив конституцію. Зокрема, народне представництво мало складатися з двох палат, вибори до нижньої палати були пов’язані з податковим цензом, верхня палата мала складатися з представників великих землевласників та із членів родини монарха, яких призначав імператор. Проте уже 15 травня того ж року дію конституції було призупинено через те, що в ній було обмежено виборче право майновим цензом, що викликало обурення серед непривілейованого незаможного населення. Під тиском з низу Фердинанд I 11 червня надав загальне й рівне виборче право⁷ та оголосив скликання для ухвалення нової конституції однопалатного парламенту – рейхстагу, який, інколи помилково в українській історіографії називають рейхсратом⁸.

Зважаючи на брак конституційних традицій у Габсбурзькій монархії, вибори до парламенту характеризувалися непередбачуваністю, селяни, вперше покликані до участі у виборчих кампаніях, не розуміли їх цілі й боялися, щоб депутати не проголосували за повернення скасованої 17 квітня 1848 р. панщини⁹. Щоправда, в Галичині голоси селян були вирішальними, оскільки 90% виборчих округів представляли сільські місцевості. Однак на практиці вибори були двоступеневими, тобто непрямыми, відбувалися в два етапи, що давало простір для різноманітних антидемократичних комбінацій. Часто поміщики підкуповували селян або залякували, щоб перешкодити їх участі у виборах¹⁰.

⁴ Стеблій Ф. Початки українського національного руху в Галичині. *Україна : культурна спадщина, національна свідомість, державність*. Львів, 1995. Вип. 2. С. 67, 69.

⁵ Rusyn H. Zuständen der Rusinen in Galizien. *Jahrbücher für slawische Literatur, Kunst und Wissenschaft*. Leipzig, 1846. Vierter Jahrgang. S. 368.

⁶ Воцелк К. История Австрии... С. 252–253.

⁷ Цюльнер Е. История Австрии. Львів : Літопис, 2000. С. 346–347.

⁸ Історія українського парламентаризму... С. 214.

⁹ Там само. С. 215.

¹⁰ Революции 1848–1849 гг. Т. 1 / под. ред.: Ф. Потемкина, А. Молока. Москва : Издательство Академии наук СССР, 1952. С. 411.

Спробу спрямувати народну стихію в організоване й узгоджене з національними інтересами русло здійснила Головна руська рада (далі – ГРР) – представницький орган галицько-руського населення, створений 2 травня 1848 р. Вона видала в червні 1848 р. відозву до населення та розпочала кампанію у пресі, закликаючи селян обирати лише таких депутатів, які щиро сприяють “вашій справі”, наприклад, священика або поважного й розумного “господаря”, тобто селянина. На боці русинів-українців з політичних міркувань, на противагу більш сильному національному рухові поляків, що поставив національно-державницькі вимоги, виступив намісник Галичини граф Франц Стадіон. Як наслідок, практично всі чиновники крайової адміністрації, переважно німці та чехи, на перших в історії парламентських виборах у краї підтримували кандидатів від ГРР¹¹.

Загалом джерельна база про перші вибори в Галичині дуже фрагментарна. На сьогодні найбільш повну інформацію про перебіг виборів на Станиславівщині в червні 1848 р. подали історики І. Кревецький, учень М. Грушевського та значно пізніше – В. Грабовецький. На жаль, більш детальних даних про обрання депутатів в інших округах Східної Галичини періоду “весни народів” в українській історичній науці нам віднайти не вдалося¹².

Про вибори у станиславівському окрузі можна дізнатися зі спогадів сучасника подій о. А. Шанковського, які в науковий обіг ввів Іван Кревецький. А. Шанковський зазначив: “Наслідком доброї агітації зі сторони руської ради випали вибори в нашій (станиславівському – Д. К.) окрузі гарно. Місто Станиславів вибрав собі жида, а з округу вийшли послами: гімн. проф. Євстафій Прокопчиц, о. Григорій Шашкевич і Кирило Блонський, і двоє селян – дяк Капушак з Ляховець і господар Гринь Петришин з Хриплина”. Однак про те, як проводилася агітація, зазначав Іван Кревецький, не згадувалося ні у споминах о. А. Шанковського, ні в тодішній “Зорі Галицькій” – часописі ГРР¹³.

Наприклад, у Солотвинському повіті на 50 тисяч населення право обирати посла на другому етапі мало 103 виборці, з них 80 – від селян і ремісників, 11 священиків, 11 урядовців та один – від орендарів. 14 червня 1848 р. у Солотвино прибули виборці, комісія складалася з восьми чоловік. На виборах головував священик Андрій Дуткевич. Після його вступної промови почалося висунення кандидатур на обрання посла. Безперечно, священик А. Дуткевич хотів сам бути обраним, до того ж його підтримували члени Богородчанської руської ради, зокрема кандидатуру священика запропонував секретар Тарас Голинський. Проте повітовий комісар поліції перервав засідання на дві години. Селяни-виборці за цей час порадилися між собою і віддали свої голоси за селянина Івана Капушак. При підрахунку виявилось, що за нього проголосувало 57 виборців, а за священика Андрія Дуткевича – лише 39, решта 7 голосів отримали інші кандидати¹⁴.

На початку ХХ ст. історик І. Кревецький підготував статтю, присвячену виборчому руху в Східній Галичині в 1848 р. Дослідник зазначав, що персональний склад першого парламентського представництва Галичини важко визначити, оскільки вже тоді існувало декілька варіантів списків депутатів. Відомий політичний діяч часів Австро-Угорщини та ЗУНР Кость Левицький, перераховуючи персональний склад українського представництва у своїй відомій праці “Історія політичної думки галицьких українців 1848–1914”, подав приписку “о скільки я міг ствердити”, тобто він не був впевнений в достовірності інформації¹⁵.

На перших виборах до австрійського парламенту – Державної ради – було обрано 96 послів від Галичини (рейхстаг загалом налічував 383 депутати). За даними К. Левицького, серед них було 35 русинів-українців (23 селянина, 8 священиків і чотири представника

¹¹ Історія українського парламентаризму... С. 215 ; Кревецький І. З виборчого руху у Східній Галичині (Вибір Івана Капушак). *Записки НТШ*. 1906. Т. LXX. С. 75.

¹² Грабовецький В. Народний трибун – Іван Капушак : до 125-річчя смерті. Івано-Франківськ, 1993. 40 с. ; Кревецький І. З виборчого руху... С. 73–85.

¹³ Кревецький І. З виборчого руху... С. 76.

¹⁴ Грабовецький В. Народний трибун – Іван Капушак... С. 15.

¹⁵ Кревецький І. З виборчого руху... С. 75 ; Левицький К. Історія політичної думки галицьких українців 1848–1849. Львів : 3 друкарні оо. Василян у Жовкві, 1926. С. 32.

інтелігенції). Сучасні дослідники О. Аркуша та С. Піяй називають число 26 (16 селян, 8 священників та два інтелігента), І. Кревецький – 37, але разом від Галичини та Буковини. Поіменний список послів подають тільки С. Піяй та К. Левицький, причому польський історик додає імена трьох депутатів, національність яких, на його думку, важко визначити. Список К. Левицького неповний та нараховує тільки 28 імен, до складу українського представництва він відносить намісника Галичини графа Франца Стадіона. О. Заклинський у своїх спогадах називає імена 36 депутатів, однак до списку потрапили вже згаданий вище намісник та чотири представники Буковини¹⁶.

Проаналізувавши наявні в історіографії списки русинів-українців у рейхстазі, автор статті співставив їх з даними празької газети “Народні новини” (“Národní noviny”) 1849 р., що подала список усіх депутатів парламенту станом на січень 1849 р. та протоколами засідань. У першому скликанні парламенту засідали вісім представників греко-католицького духовенства: Іван Ломницький з округу Турка (Львівщина); Кирило Блонський – парох с. Пістинь, від округу Яблунів (Косівщина); Михайло Ганькевич від округу Радехів; Михайло Гнідковський – декан Калуський; Антоній Добрянський від округу Сянік (сучасна Польща); Григорій Левицький, депутат з округу Золочівського повіту; Григорій Шашкевич, що в 1848 р. очолював місцеву руську раду в Станиславові, а в 1848–1865 рр. був дійсним радником міністерства освіти і віросповідань, референтом галицького шкільництва, як депутат з округу Монастириськ. До парламенту увійшов також Григорій Яхимович – єпископ, вибраний у Перемишлі. Серед представників інтелігенції в рейхстазі знаходилися Євстафій Прокопчиц – гімназійний професор від округу Станиславів, Іван Федорович – поміщик з Тернополя та Кирило Вінковський – працівник суду з Яворова¹⁷.

До парламенту увійшла також велика кількість селян, що було відображення соціальної структури тодішнього українського суспільства в Галичині: Григорій Андрущак із Скільського, Йосиф Динець з Сокаля, Андрій Дзівачковський з Жидачева, Стефан Гой із Заліщик, Василь Гармацій із Микулинець, Йосиф Григорук з Делятина, Іван Капушак з Солотвино, Панько Козар із Жовкви, Іван Круховський з Городенки, Стефан Лесюк з Коломиї, Матвій Мазуркевич зі Збаража, Григорій Ничипорук зі Снятина, Гринь Петришин з Тисмениці, Констянтин Посацький з Рожнева, Іван Ришко з Кутів, Іван Ставарський з Винник, Матвій Лейчак з Теробовлі та Федір Фурек зі Скалата. Крім того, обрання кандидата в депутати Йосифа Савки від м. Городок не було визнано в парламенті. Отже, в парламенті було 30 депутатів русинів-українців (8 греко-католицьких священників, 19 селян та три представники інтелігенції). О. Заклинський до переліку русинів-українців у рейхстазі відносить Івана Макуха – депутата з містечка Йорданів поблизу Кракова, що, на нашу думку, малоімовірно, оскільки в Краківському окрузі абсолютну більшість населення становили поляки¹⁸.

Перша сесія австрійського парламенту тривала з 10 липня до 1 листопада 1848 р. Внаслідок революційних подій у Відні рейхстаг було перенесено до Кромержижа (Чехія), де засідання проходили з 22 листопада 1848 р. до 7 березня 1849 р., коли Франц Йосиф розпустив парламент¹⁹.

Під час перших засідань Державної ради галицькі селяни неодноразово вимагали, щоб їм на “руській” мові пояснювали справи, які розглядаються, бо вони добре не знали німецької

¹⁶ Кревецький І. З виборчого руху... С. 75 ; Левицький К. Історія політичної думки... С. 32 ; Piłaj S. Posłowie ruscy w parlamencie wiedeńskim w latach 1848–1879. *Українські традиції парламентарне, XIX–XXI wiek / pod red. J. Mokłaka. Kraków : Historia Jagellonica, 2006. S. 120.*

¹⁷ Плекан Ю. Діяльність греко-католицького духовенства у представницьких органах Австро-Угорської імперії (другої половини XIX – початку XX). *Матеріали Всеукраїнської наукової конференції : “Історичні постаті Греко-Католицької Церкви та їх роль у культурно-просвітницькому й національному відродженні”*, м. Коломия, 18 жовтня 2013 р. / наук. ред.: Я. Ткачук, А. Королько. Коломия : Вік, 2013. С. 145 ; Abgeordnete zum ersten Österreichischen Reichstag 1848/1849. URL: <https://www.familia-austria.at/index.php/en/data-collections/oeffentliche-daten/89-abgeordnete-zum-ersten-oesterreichischen-reichstag-1848-1849> (дата звернення 22.10.2018) ; Poslancové na sněmu říšském. *Národní noviny*. 1849. 26 ledna. číslo 22. S. 1.

¹⁸ Abgeordnete zum ersten Österreichischen... ; Poslancové na sněmu říšském... S. 1.

¹⁹ Левицький К. Історія політичної думки... С. 35.

мови. Цю вимогу, зокрема, представив Євстафій Прокопчиц, посол від Станіславівського округу. Однак проти цього виступив німецький депутат Ганс Кудліх, заявивши, що від кожного посла вимагається знання німецької мови. Дебати закінчилися тим, що перекладачів у рейхстаг не було допущено, а послі вирішили, що самі будуть пояснювати тим, хто не знає німецької мови, предмет, обставини і суть нарад. Щоправда, українському представництву таки вдалося вибороти право на перекладача, навіть на державному забезпеченні. Ним став у грудні 1848 р. О. Заклинський, який отримував місячну плату 100 золотих ринських²⁰.

Найбільш болючим питанням для галицьких селян було домагання справедливих умов ліквідації кріпосного права. Німець Ганс Кудліх 26 липня 1848 р. вніс законопроект про умови скасування панщини²¹. У парламенті розпочалися довгі й дуже бурхливі дискусії над його внеском. Щоправда, за повернення панщини, скасованої цісарським патентом від 17 квітня 1848 р. у Галичині, ніхто вже не наважився виступати, але про справу відшкодування суперечки тривали більше місяця²². 17 серпня головууючий надав слово представникові від галицьких селян, послові від Богородчанщини Івану Капущаку²³.

“Високий сейме, – емоційно почав І. Капушак хоч ламаною, але для всіх зрозумілою німецькою мовою, – хочу говорити про відшкодування в Галичині та Шлезьку. Вічна справедливість вимагає, аби кожен, хто віддає щось проти своєї волі, дістав за те відшкодування. Дідичі мали за законом жадати від нас панщини – безперечно. Але чи досить їм того було? Ні і ще раз ні. Коли ми замість 100 днів робили 300, коли ми робили три, чотири, або й усі дні в тижні, а дідич числив нам се тільки за один день – то прошу вас, мої панове, хто тут має платити відшкодування, хлоп чи дідич? Батоги й канчуки, що обвивалися довкола наших голів і нашого струженого тіла, се нехай вистарчає їм, се нехай буде їм відшкодуванням!”²⁴. Виступ І. Капущака знайшов відгук на сторінках тогочасної преси в ряді європейських країн, у тому числі в Австрії й Пруссії²⁵. Однак 31 серпня за сплату викупу поміщикам селянами проголосувало 174 депутати (проти –114). Рішення парламенту було остаточно затверджено імператорським указом 18 вересня 1848 р.²⁶

Після перенесення парламенту восени 1848 р. до Кромержижа, що було пов'язано з повстанням у Відні, українські, чеські та південнослов'янські депутати в кінці листопада 1848 р., на противагу полякам та австрійським лібералам, створили австро-слов'янський клуб – найчисленніше угруповання в парламенті. Однак із часом суперечності між українськими та чеськими представниками в клубі поглиблювалися. Фракційна структура рейхстагу була доволі складною, крім клубів, існував поділ депутатів на “правих” та “лівих”, відносно політичного світогляду²⁷.

Українське галицьке представництво не було єдиним. У чеській газеті “Народні новини” за 21 січня 1849 р. 28 депутатів русинів-українців Галичини було віднесено до “правих” і тільки А. Добрянського та К. Вінковського – до “лівих”. Так, сучасник подій о. А. Шанковський зазначав: “Капушак тримався зразу наших послів, а що він знав трохи по-німецьки, то вхопили його віденські академіки між себе і зробили з нього ультраліберала й гарячого адгерента німецьких демократів, що йшли рука в руку з поляками, між тим, як наші послі трималися з чехами й урядом. Ту свою перемену заявляв І. Капушак навіть зверхньою формою: він кинув свій народний стрій і надягнув калябрийський капелюх й уніформу віденського легіонера. Так пристроєний зі шаблею при боці повернув він домів”²⁸.

²⁰ Заклинський О. Записки пароха Старих Богородчан. Торонто : Українське видавництво “Добра книжка”, 1985. С. 66 ; Левицький К. Історія політичної думки... С. 36.

²¹ Грабовецький В. Народний трибун – Іван Капушак... С. 18.

²² Франко І. Панщина та її скасування 1848 р. в Галичині. *Іван Франко Зібрання творів : у 50 томах*. Київ : Наукова думка, 1986. Т. 47. С. 86.

²³ Грабовецький В. Народний трибун – Іван Капушак... С. 18.

²⁴ Франко І. Панщина та її скасування... С. 86–87.

²⁵ Грабовецький В. Народний трибун – Іван Капушак... С. 24.

²⁶ Косачевська Е. Восточная Галиция накануне и в период революции 1848 г. Львов : Издательство Львовского университета, 1965. С. 99.

²⁷ Історія українського парламентаризму... С. 217.

²⁸ Кревецький І. З виборчого руху... С. 73–85.

Пріоритетним питанням для русинів-українців у парламенті, крім умов скасування панщини, була справа поділу Галичини на дві провінції: східну (українську) та західну (польську). Г. Яхимович відстоював українські інтереси під час роботи над проектом перебудови Габсбурзької монархії на засадах федералізму в конституційній комісії австрійського парламенту в січні 1849 р. Він виступав за національний принцип побудови федерації і домагався поділу Галичини на дві самостійні провінції. Його позицію також підтримала частина чеських депутатів²⁹.

Для роз'яснення суті українського питання серед німецькомовного населення Австрійської імперії Головна руська рада у співпраці з українськими послами розповсюджувала відповідні відозви німецькою мовою: "Mitbirger" ("До співгромадян!"), "Ruthenen in Europa" ("Русини в Європі"), "Deutsche Bruder" ("Німецькі брати") та ін., які зусиллями Г. Шашкевича, радника міністерства освіти у Відні, були надруковані у столиці й поширювалися серед депутатів рейхстагу, а також надсилалися до Галичини. У відозві "До співгромадян!" (липень 1848 р.) прямо говорилося: "Ми живемо у відповідальну епоху. Кожна нація поступає вперед. Чи ж при цьому мала б залишитися у забутті лише крайньо упосліджена руська нація в Галичині? Ні! Щаслива година вибила вже і для галицьких русинів. Натхненні новим життям, вони також прагнуть руху вперед, піднятися із занепаду, і чинити перешкоди цьому може тільки ворог поступу. Але їхні тенденції не обмежувалися виключно тільки до їх власної національності. Вони визнають рівноправність інших національностей, хочуть зберегти спокій, порядок і силу законів та прагнуть сучасних реформ у дорозі права"³⁰.

Загалом вимоги поділу Галичини за етнічним принципом неодноразово висувалися в петиціях до парламенту 17 і 31 липня, 19 та 25 серпня, 13 вересня 1848 р.³¹ У меморандумі парламентських послів від 28 жовтня 1848 р. справу поділу Галичини було названо "питанням життя" для місцевих русинів-українців. 6 листопада 1848 р. делегація ради на чолі з Іваном Борискевичем та Григорієм Шашкевичем була прийнята цісарем, але галицькі послы не змогли добитися поділу Галичини, бо проти цього рішуче виступили як поляки, так і австрійський уряд³².

Невдача українського парламентського представництва у спробах добитися автономії Східної Галичини, а також щодо її об'єднання з русинами-українцями Буковини і Закарпаття, була обумовлена опором польської громадськості, яка вважала себе повноправним господарем краю і від початку революції виношувала плани відродження польської державності в кордонах 1772 р. При цьому здобуття автономії для Галичини, як польського краю, без поділу на східну і західну, було першим етапом на цьому шляху³³. Проте уже 7 березня 1849 р. з'явився цісарський патент про розпуск парламенту, відбулося повернення до абсолютизму, необмеженої влади монарха, що тривало десятиліття, до початку 1860-х рр.³⁴

Таким чином, скликання рейхстагу на основі загального виборчого права дало змогу русинам-українцям відстоювати власні інтереси в представницьких органах влади Австрійської імперії. Українські послы, майже виключно селяни і греко-католицькі священники (з 383 послів було 30 галицьких русинів, або 7,83% від загальної кількості депутатів), заявили перед світом, що у Східній Галичині проживає самостійний руський народ, який має свою мову, культуру, історію та право на визнання етнічної самобутності. Поступово відбувалося пожвавлення українського національного руху і набуття ним політичного характеру. Це був перший парламентський досвід русинів-українців Галичини, що сприяв розвитку української політичної думки, навіть незважаючи на те, що переважну частину галицьких послів становили малописьменні і політично недосвідчені селяни.

²⁹ Стеблій Ф. Боротьба українців Галичини за національно-територіальну автономію в добу "весни народів". *Україна : культурна спадщина, національна свідомість, державність*. Львів. 2008, Вип. 16 : Ювілейний збірник на пошану Івана Патера. С. 103.

³⁰ Стеблій Ф. Українська "весна народів" у Львові. URL: <http://map.lviv.ua/statti/stebliy2.html> (дата звернення: 26.10.2018).

³¹ Стеблій Ф. Боротьба українців Галичини... С. 98.

³² Дрابعук І. Брат Маркіяна. *Нова зоря*. 2006. 31 березня. С. 4.

³³ Стеблій Ф. Боротьба українців... С. 102.

³⁴ Тейлор А. Дж. Габсбурзька монархія 1809–1918 : Історія Австрійської імперії та Австро-Угорщини. Львів : ВНТЛ-Класика, 2002. С. 69.

THE FIRST PARLIAMENTARY EXPERIENCE OF THE RUSYN-UKRAINIANS OF GALICIA IN THE AUSTRIAN PARLIAMENT (1848–1849)

Dmytro KAVATSIUK

State Higher Educational Institution

“Vasyl’ Stefanyk Precarpathian National University”,

Department of History of Ukraine and methods of teaching history,

Shevchenko St., 57, 76018, Ivano-Frankivsk, Ukraine

e-mail: dmytro_kawazjuk@ukr.net

“The Spring of Nations” contributed to the activation of the Ukrainian national movement in Galicia. The convening of parliament and the conduct of the elections formed a political consciousness not only in the intelligentsia, but also in the poorly educated peasantry. Participation in the work of the parliament contributed to the formation among intelligentsia the concept of civil society. During the second half of the nineteenth century, a number of Ukrainian figures gained experience to the state building, they accumulated knowledge and used them after the West Ukrainian People’s Republic proclamation.

The article is dedicated about the activity of Ukrainian ambassadors in the Austrian Parliament in 1848–1849 years. The author described the revolutionary events in the Austrian Empire and holding elections to the Reichstag in Galicia. An example of the Stanislavivsky region discloses the mechanism and the practice of holding elections. Particular attention is paid to the analysis of the position of Rusyn-Ukrainians in the parliament regarding the conditions for the abolition of the socage. Pay attention on the speech by I. Kapusha and the reaction on it deputies of the parliamentary and the press in that time.

The quantitative, personal composition of the Ukrainian representation is determined and their social structure. In particular, in the Reichstag of 1848–1849 years was there thirty Rusyn-Ukrainians from Galicia: eight Greek-Catholic priests, three representatives of the intelligentsia and nineteen peasants. The most famous deputies were Hryhoriy Yakhymovych, Hryhoriy Shashkevych and Evstahy Prokopchits. The Reichstag became the bridgehead of the struggle for Rusyn-Ukrainians for their national-cultural development. Also analyzed the struggle for the division of Galicia into two provinces, cooperation of Ukrainian ambassadors with other deputies of the Reichstag and their factional affiliation.

Keywords: Reichstag, Galicia, ambassador, elections, Rusyn-Ukrainians, parliament.

REFERENCES

- Abgeordnete zum ersten Österreichischen Reichstag 1848/1849. URL: <https://www.familia-austria.at/index.php/en/data-collections/oeffentliche-daten/89-abgeordnete-zum-ersten-oesterreichischen-reichstag-1848-1849>. [in German].
- Drabchuk I. Brat Markiiiana. *Nova zoria*. 2006. 31 bereznia. S. 4. [in Ukrainian].
- Franko I. Panshchyna ta yii skasuvannia 1848 r. v Halychyni. *Zibrannia tvoriv : u 50 tomakh*. Kyiv : Naukova dumka, 1986. T. 47. S. 123. [in Ukrainian].
- Hrabovetskyi V. Narodnyi trybun – Ivan Kapushchak : do 125-richchia smerti. Ivano-Frankivsk, 1993. 40 s. [in Ukrainian].
- Istoriia ukrainskoho parlamentaryzmu: vid doparlamentskykh form orhanizatsii publichnoho zhyttia do sohodennia / hol. red. rady V. Lytvyn ; ker. avt. kolektyvu V. Smolii. Kyiv : Dnipro, 2010. S. 214–217. [in Ukrainian].
- Kan S. Revoliutsyia 1848 hoda a Avstryi y Hermanyi. Moskva : Hosudarstvennoe uchebno-pedahohycheskoe yzdatelstvo, 1948. S. 35–36. [in Russian].
- Kosachevska E. Vostochnaia Halytsyia nakanune y v peryod revoliutsyy 1848 h. Lvov : Yzdatelstvo Lvovskoho unyversyteta, 1965. S. 99. [in Russian].
- Krevetskyi I. Z vyborchoho rukhu u Skhidnii Halychyni (Vybir Ivana Kapushchaka). *Zapysky NTSh*. 1906. T. LXX. S. 73–85. [in Ukrainian].
- Levytskyi K. Istoriia politychnoi dumky halytskykh ukraintsiv 1848–1849. Lviv : Z drukarni oo. Vasyliian u Zhovkvi, 1926. S. 32, 35, 36. [in Ukrainian].
- Pijaj S. Posłowie ruscy w parlamencie wiedeńskim w latach 1848–1879. *Ukraińskie tradycje parlamentarne, XIX–XXI wiek / rod red. J. Moklaka*. Kraków : Historia Jagellonica, 2006. S. 95–125. [in Polish].
- Plekan Yu. Diialnist hreko-katolytskoho dukhovenstva u predstavnytskykh orhanakh Avstro-Uhorskoï imperii (druhoi polovyny XIX – pochatku XX). *Materialy Vseukrainskoi naukovoï konferentsii: “Istorychni postati Hreko-Katolytskoi Tserkvy ta yikh rol u kulturno-prosvitnytskomu y natsionalnomu vidrodzhenni”*, m. Kolomyia, 18 zhovtnia 2013 r. / nauk. red.: Ya. Tkachuk, A. Korolko. Kolomyia : Vik, 2013. S. 144–148. [in Ukrainian].

- Poslancové na sněmu říšském. *Národní noviny*. 1849. 26 ledna. číslo 22. S. 1–2. [in Czech].
Revoliutsyy 1848–1849 hh. T. 1 / pod. red.: F. Potemkina, A. Moloka. Moskva : Yzdatelstvo Akademyy nauk SSSR, 1952. S. 411. [in Russian].
- Rusyn H. Zuständen der Rusinen in Galizien. *Jahrbücher für slawische Literatur, Kunst und Wissenschaft*. Leipzig, 1846. Vierter Jahrgang. S. 361–379. [in German].
- Steblii F. Borotba ukraintsiv Halychyny za natsionalno-terytorialnu avtonomiiu v dobu “vesny narodiv”. *Ukraina : kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist*. Lviv, 2008. Vyp. 16 : Yuvileinyi zbirnyk na poshanu Ivana Patera. S. 96–106. [in Ukrainian].
- Steblii F. Pochatky ukrainskoho natsionalnoho rukhu v Halychyni. *Ukraina : kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist*. Lviv, 1995. Vyp. 2. S. 59–70. [in Ukrainian].
- Steblii F. Ukrainska “vesna narodiv” u Lvovi. URL: <http://map.lviv.ua/statti/stebliy2.html> (data zvernennia: 26.10.2018). [in Ukrainian].
- Teilor A. Dzh. Habsburzka monarkhiia 1809–1918: Istoriiia Avstriiskoi imperii ta Avstro-Uhorshchyny. Lviv : VNTL-Klasyka, 2002. S. 69. [in Ukrainian].
- Tsolner E. Istoriiia Avstrii. Lviv : Litopys, 2000. S. 346–347. [in Ukrainian].
- Votsek K. Ystoryia Avstryi. Kultura, obshchestvo, polityka. Moskva : Ves Myr, 2007. S. 245–253. [in Russian].
- Zaklynskyi O. Zapysky parokha Starykh Bohorodchan. Toronto : Ukrainske vydavnytstvo “Dobra knyzhka”, 1985. S. 66. [in Ukrainian].

Надійшла до редакції 14 червня 2019 р.